

Roll No. :

Total No. of Questions : 12]

[Total No. of Printed Pages : 4

APF-2044

M.A. (Final) Examination, 2022

SANSKRIT

Paper - IX (अ) ख

[वर्ग अ (ख) साहित्य]

(विशेष कवि अध्ययन-भास)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

खण्ड-अ

(अंक : 2 × 10 = 20)

नोट :- सभी दस प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 50 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 2 अंक का है।

खण्ड-ब

(अंक : 8 × 5 = 40)

नोट :- सात में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 200 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 8 अंक का है। प्रश्न संख्या 2 व 3 अनिवार्य हैं।

खण्ड-स

(अंक : 20 × 2 = 40)

नोट :- चार में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 500 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 20 अंक का है।

खण्ड-अ

1. सर्वे: प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति। द्वयोः प्रश्नयोः उत्तरे संस्कृतमाध्यमेन लिख्यताम्—

(i) भरतः कर्मणा कुत्र स्थातुमिच्छति ?

(ii) कस्याः करः दर्पणेऽपि श्राम्यति ?

BR-582

(1)

APF-2044 P.T.O.

- (iii) तुमुले संग्रामे जाते कः कस्याज्ञया कस्मै निवेदयति ?
- (iv) हविषा कः तृप्तः जातः ?
- (v) दुष्करं कर्म केषु अर्पयितुम् योग्यम् ?
- (vi) शत्रोः भटैः नृपेण कथं प्रधर्षितः ?
- (vii) महाकवि भास प्रणितानि रूपकाणि नामानि लिख्येत् ?
- (viii) भास समय विषये म.म. गणपतिशास्त्री मतं किम् ?
- (ix) भासकालीन सामाजिक स्थित्याः एकं श्लोकं लिखत।
- (x) प्रतिमानाटकगतं एकं सुभाषितं लिखत।

खण्ड-ब

2. अधोलिखितेषु श्लोकेषु द्वयोः श्लोकयोः व्याख्या कार्या—

- (i) इदानीं भूमिपालेन कृतकृत्याः कृताः प्रजाः।
रामाभिधानं मेदिन्यां शशाङ्कमभिषिञ्चता ॥
- (ii) सकृत् स्पृशामि वा रामं सकृत् पश्यामि वा पुनः।
गतायुरमृतेनेव जीवामीति मतिर्मम ॥
- (iii) अद्य खल्ववगच्छामि पित्रा मे दुष्करं कृतम्।
कीदृशस्तनयस्नेही भ्रातृस्नेहोऽयमीदृशः ॥

3. अधोलिखितस्य श्लोकस्य व्याख्या विधेया—

अत्युग्रदीप्तिविशदः समरेऽग्रगण्यः

शौर्ये च संप्रति सशोकमुपैति धीमान्।

प्राप्ते निदाधसमये घनराशिरुद्धः

सूर्यः स्वभावरुचिमानिव भाति कर्ण ॥

अथवा

तृप्तोऽग्निर्हविषाऽमरोत्तममुखं तृप्ता द्विजेन्द्राघनै-

स्तृप्ताः पक्षिगणाश्च गोगणयुतास्ते ते नराः सर्वशः।

हृष्टं सम्प्रति सर्वतो जगदिदं गर्जन्नुपे सद्गुणै-

रेवं लोकमुदारुरोह सकलं देवालयं तद्गुणैः॥

4. अधोलिखित श्लोकयोः अनुवादो विधेया-

(i) व्यक्तं बलं बहु च तस्य न चैकार्यं

सङ्ख्यातवीरपुरुषं च न चानुरक्तम्।

व्याजं ततः समभिनन्दति युद्धकाले

सर्वं हि सैन्यमनुरागमृते कलत्रम्॥

अथवा

मम हयखुरभिन्नं मार्गं रेणुं नरेन्द्रा

मुकुटतटविलग्नं भृत्यविलग्नं भृत्यभूता वहन्ति।

न च मम परितोषो यन्न मां वत्सराजः।

प्रणमति गुणशाली कुञ्जरज्ञानदृप्तः॥

(ii) सेनाभिर्मनसानुबद्धजघनं कृत्वा जवे बारणं

सिंहाणामसमाप्त एव विरुते त्यक्तचा सविन्ध्यं वनम्।

एकाहे व्यसने वने स्वनगरे गत्वा त्रिवर्णां दशां

येनैव द्विरदच्छलेन नियतस्तेनैव निर्वाह्यते॥

अथवा

वैरं भयं परिभवं च समं विहाय

कृत्वा नयैश्च विनयैश्च शरैश्च कर्म ।

शत्रोः श्रियं च सुहृदामयशश्च हित्वा

प्राप्तो जयश्च नृपतिश्च महांश्च शब्दः ॥

5. अधोलिखितस्य श्लोकस्य व्याख्या विधेया—

अन्योन्यशस्त्र-विनिपात-निकृत्तगात्र-

योधाश्ववारणरथेषु महाहवेषु ।

क्रुद्धान्तकप्रतिमविक्रमिणो ममापि

वैधुर्यमापतति चेतसि युद्धकाले ॥

6. भासस्य जन्मस्थानं कालं चाधिकृत्य वर्णनं कुरुत ।

7. भासस्य नाट्यशैल्याः समीक्षा विधेया ।

8. प्रतिमानाटकस्य नायकस्य चरित्रं चरित्रं कुरुत ।

खण्ड-स

9. 'प्रतिज्ञायौगन्धरायणम्' इति नाटकस्य वस्तु-नेता-रस दृष्ट्या समीक्षा कुर्वन्तु ।

10. भासस्य नाटकेषु प्रकृतिवर्णनं स्वपदैः व्याख्यायताम् ।

11. 'कर्णभारम्' इत्यस्य नाटकस्य कथानकस्य वर्णनं कुरुत ।

12. भासस्य नाटकानां काव्यसौन्दर्यस्य विवेचनां कुरुत ।